

מורשת
מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

מכון שיטים
ארכיון החיים הקיבוצי

שיחת מחנכות ומחנכים

לקראת הוראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ד

יום הזיכרון לשואה ולגבורה, תמיד אתגר את המשימה החינוכית. השנה הוא צפוי להיות מאתגר וקשה ואפילו כואב יותר בשל מציאות החיים כאן בישראל מאז השבעה באוקטובר. אסור לנו להרתע מכך. אנחנו חייבים להמשיך כמחנכים גם בשעות אלו, בדרכים רגישות ומותאמות להמשיך את מסירת הזיכרון בהתאם לציווי העתיק: ה"זכור" הנטוע בליבת יום הזיכרון לשואה ולגבורה.

ה"זכור" היהודי אינו מבקש רק למנוע את השכחה. הוא מחייב את זכירתם של האירועים מתוך הכרות והעמקה כיצד הם התחוללו, זאת כדי שנוכל ללמוד מהם את הנדרש מאיתנו כפרטים, כחברה בהווה ולעתיד. יום הזיכרון לשואה ולגבורה של שנת תשפ"ד, מצריך ומחייב אותנו לברר את עמדתינו הערכית והחינוכית עוד לפני הכניסה לכתה.

נדרשת מאיתנו התאמה ורגישות לצד שמירת המסורות בהן נהגנו והקפדנו במשך 75 שנים. במערך הקרוב, נציע מבנה לסדנא ושיחה של מחנכות ומחנכים.

המטרה העיקרית הינה לאפשר שיחה חינוכית שתסייע למחנכות והמחנכים לגבש את תפיסת תפקידם במסירת זיכרון השואה והגבורה בשנה מורכבת זו ותקנה להם את הביטחון להתמודד עם התכנים המאתגרים במילא של יום הזיכרון לשואה ולגבורה.

1. פתיחה:

על הלוח במליאה נקריין או נכתוב את שלושת המשפטים הבאים:
"השנה אנחנו מחויבים יותר ליום הזיכרון לשואה ולגבורה"
"נקיים את יום הזיכרון לשואה ולגבורה השנה כמו בכל שנה"
"השנה לא צריך את יום הזיכרון לשואה ולגבורה. יש לנו מספיק אסונות, מוות ורשע"

נשאל במליאה:

- מה דעתכם על האפשרויות שמוצגות כאן?
- איזו תפיסה כל אחת מהם משקפת לדעתכם?
- האם אלו הן האפשרויות היחידות שעומדות בפנינו כמחנכים השנה?

לאחר שנאפשר לשמוע מגוון של תשובות, נסביר שמטרת המפגש והשיחה, היא לצאת לבירור החינוכי הפנימי, הפרטי והבית ספרי, שיכוון אותנו כיצד עלינו לציין השנה את יום הזיכרון לשואה ולגבורה. נציין שלמחנכים רבים, הנושא תמיד מאתגר. אבל אנחנו מבינים שייתכן מאוד שהשנה הזו במיוחד. נדגיש את הצורך לאפשר שיחה פתוחה. שאין עמדה או מחשבה שאינם לגיטימיים.

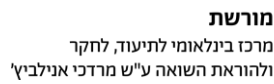
2. מה בין יום השואה והגבורה לשבעה באוקטובר והמצב הנוכחי?

חלק זה ניתן לקיים במליאה או בקבוצות דיון מצומצמות – לשיקול דעתו של המנחה.

נפרוס על השולחן/הרצפה כרטיסיות בהם היגדים שונים המשקפים עמדות ומחשבות על יום הזיכרון לשואה השנה, על יחודיותו לאור מה שעבר ועובר עלינו. הגדים לדוגמא – **נספח א'**.
נבקש מכל משתתף לבחור את ההיגד שהוא מתחבר אליו או שגורם לו לחשוש מהשיחה שתתקיים בכתה ביום השואה והגבורה השנה.
ניתן להשאיר כרטיסיות ריקות ולאפשר למשתתפים להוסיף מחשבות שלהם.
נבקש ממי שמעוניין, לשתף אותנו בהיגד שאליו הוא התחבר.

נשאל:

- האם הם חושבים שגם עבור התלמידים ותלמידות יהיה יום הזיכרון לשואה אחר השנה?
- מה הם חושבים נדרש מהם כמחנכות ומחנכים ביחס לזה השנה?

נסביר במליאה:

שאומנם אין קשר היסטורי בין השואה (כאירוע שהסתיים) לבין השבעה באוקטובר, אך האמת היא שמאורעות החודשים האחרונים השיבו לחיינו תחושות פחד קדמוניות, המקושרות בתודעת הזיכרון הקולקטיבי שלנו לתקופות בהן ליהודים לא היתה מדינה. בחודשים האחרונים כולנו במפגש עם רוע ורשע עמוק.

נזכיר שרבים מאיתנו ממש ראו בשידור חי את הטבח והרצח של 7.10, ועד היום אנחנו והתלמידים והתלמידות שלנו חשופים לאין ספור עדויות קשות, בהן מקרי התעללות, אובדן, כאב, גבורה, הקרבה והצלה. עולמות התוכן של הצלה, הישרדות, חוסר אונים, רשע, אובדן ועוד הם גם חלק מעולם המושגים שעוטף את יום השואה. ומכאן נובע הקושי בעיסוק בשנה הזו בזיכרון השואה – ועל אף כל זאת אנחנו מחויבים להמשיך להעביר ולקחת חלק בעיצוב זיכרון השואה.

3. למה ולמה נחנך? תשובות אפשרויות למשימה החינוכית של יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ד

נסביר:

עלינו לגבש תשובות לעצמנו כמחנכות ומחנכים לסיבות שבגינן נקיים טקסי זיכרון ושיעורים בנושא השנה וכיצד ניתן להם משמעות רלוונטית המתמודדת עם המציאות המורכבת והקשה של השנה הזו.

נחלק את המליאה לארבע קבוצות דיון (אם רוצים אפשר יותר ולתת את אותם הקטעים לכמה קבוצות) כל קבוצה תקבל קטע מבין הקטעים המופיעים **בנספח ב'** ממנו תתבקש הקבוצה לחלץ את התשובות הבאות:

- מדוע לדעת הכותב יום השואה השנה תובע התייחסות זיכרון מיוחדת?
- איזה תכנים ומושגים מציע לנו הכותב בפעולה החינוכית של השנה?
- האם קיבלנו רעיונות או מחשבות ליישום מהקטע לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה הקרוב?

במליאה:

נבקש מנציג מכל קבוצה להציג בפני כולם את התשובות והמחשבות שעלו להם מהקטע. בשלב זה ניתן לאסוף על הלוח את הרעיונות לנושאים/ערכים/שיחות שניתן לקיים ביום השואה תשפ"ד.

4. עשה ואל תעשה השנה:

שלב זה יכול להעשות באופן של עבודה עצמאית או במליאה בעזרת משחק

אופציה לעבודה עצמית:

נתן לכל מחנכת ומחנך דף "עשה ואל תעשה יום הזיכרון תשפ"ד" – **נספח ג'**, ונבקש מהם להוסיף, להוריד בהתאם למחשבות שלהם.

אופציה למשחק:

נחלק לכל משתתף במליאה דף דומינו ריק כדוגמאת **נספח ד'**. נבקש כי בצד אחד ירשמו את מה שלדעתם חובה לעשות השנה, ובצד שני את מה שלדעתם לא כדאי לעשות השנה. נשחק "דומינו" במליאה – כאשר הכלל הוא שבכל פעם יכול להניח רק משתתף אחד את קלף הדומינו שלו, ובתנאי שהוא "מתחבר" לאחד מהצדדים.

חשוב למי שבוחרים באפשרות זו, לאסוף במרוכז את הרשימה שמגבשת הקבוצה, וליצור אותה ככלי עזר עבור המחנכות והמחנכים לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה.

5. סיכום:

תפקידנו כמחנכים מחייב אותנו להתמודד גם עם שאלות מוסריות וערכיות שלא תמיד יש לנו עליהן תשובות.

יום הזיכרון לשואה ולגבורה, תמיד אתגר את המשימה החינוכית. השנה הוא צפוי להיות מאתגר וקשה ואפילו כואב יותר בשל מציאות החיים כאן בישראל מאז השבעה באוקטובר. אסור לנו להרתע מכך. אנחנו חייבים להמשיך כמחנכים גם בשעות אלו, בדרכים רגישות ומותאמות להמשיך את מסירת הזיכרון בהתאם לציווי העתיק: "זכור".

מורשת
מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

מכון שיטים
ארכיון החגים הקיבוצי

נספח א'

היגדים על מחשבות/חששות לקיום יום השואה אחרי השבעה באוקטובר

- כל תחושת הבטחון האישי שלנו הופרה – איך נדבר על סכנה שהיא רחוקה?
- תמיד כשאני מחנך על השואה אני מדגיש שאנחנו מדינה ריבונית ובישראל אנחנו מוגנים – זה לא עמד במבחן השבעה באוקטובר
- האנטישמיות העולה בעולם גורמת לי לתהות האם באמת יש אמת בהבטחה "לעולם לא עוד"
- מבחינתי השואה עכשיו היא טריגר אחד גדול למאורעות השבעה באוקטובר
- אף פעם לא היה לי קל לחנך ביום הזיכרון לשואה והגבורה – ועכשיו עוד יותר קשה לי
- יש בכתה/בשכבה תלמידים שקשורים למעגל האובדן והשכול – אין מקום לגעת בזה השנה זה טרי מדי
- מה בכלל הקשר בין השואה לשבעה באוקטובר – אני לא מבין. נעשה את מה שאנחנו עושים תמיד
- חייבים להפריד בין האירועים. אין סיבה שזה יזכיר לנו או לתלמידים שלנו אחד את השני.
- מה אני אעשה בכתה אם יעלו השוואות? אני בעצמי לא תמיד יודע להפריד ולהבדיל בין האירועים.
- אני מוטרד מתגובות של ההורים בכתה על העיסוק בנושא. כל מילה יכולה להיות טעונה ולעורר כעס מצידם.

מורשת
מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

מכון שיטים
ארכיון החגים הקיבוצי

נספח ב'

קטעים למה ולמה נחנך ביום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ד

לא קל ללמד היסטוריה.

לא כל שכן, היסטוריה שטבועה כל כך עמוק בהגדרת הזהות היהודית בארץ ישראל.

היסטוריה שנוכחת בהווה, שבמידה רבה מנציחה החלטות ומדיניות.

לימוד היסטוריה מחייב אותנו לבחון את ההווה, וההווה שלנו קשה לבחינה.

אך אדם, כל אדם, חייב ללמוד את אותה תקופה בה בני האדם התגלו בשיא השנאה הרוע ואלומות, לצד שיא חמלה, סובלנות ואהבה. כל אדם חייב להבין את הסכנות הטמונות בגזענות, בחוסר סובלנות ואת התהום העמוקה אליה הגיעו בני האדם.

כל אדם חייב להכיר את יכולות הבחירה שלו במעשיו, בהתנהלותו מול חבריו ובקהילתו. כמו גם לקחת אחריות על מציאות

חיינו. כצוות חינוכי, יש לנו קהילת תלמידים תחת אחריותנו, ועבורנו זו היא שעת מבחן.

מורשת

יש הבדל עצום בין מאורעות השואה למאורעות השבעה באוקטובר

ההשוואה בין מאורעות ה-7 באוקטובר לבין השואה, יש בה משהו מובן ואפילו טבעי. האידאולוגיה הרצחנית של חמאס והאופנים שבה היא התממשה שניהם מהדהדים דימויים מעולם השואה.

ההשוואה הזו עשויה להוליד שני כיווני פעולה לא בריאים: הראשון, הימנעות מעיסוק בשואה מתוך פחד לעורר טראומה. השני, עיסוק ביום השואה כאילו לא היו מאורעות- בדיוק מאותה סיבה. אלו הם ניסיונות לעקוף את הדילמה, אבל ניסיון לעקוף אותה תהיה צורמת- עבורנו כמחנכים וגם עבור התלמידים והתלמידות.

הדרך הנכונה בעינינו להתמודד עם זיכרון השואה בעת הזו, היא למנף אותה לטובת החלמה מהטראומה של ה-7 באוקטובר. העיקרון הראשון לטיפול בטראומה הוא החזרת שליטה לנפגע. מתוך השואה ניתן ללמוד מה תפקידה של קהילה ביחס ליחיד, כיצד הנוער יכול וצריך לקחת אחריות על החברה שסביבו, מה החשיבות של סולידריות חברתית.

העיסוק בשואה דרך תמות אלה יאפשר חיבור נכון ובונה, יעודד שיקום החוסן אישי והקהילתי, ויעזור למנוע תהליך של השכחה איטית של התוכן, הקשור גם למספר ההולך ומצטמצם של דור ניצולי השואה המסוגלים לספר את הסיפור מגוף ראשון.

איך לגעת בנושא? אין צורך לעשות השוואות פשטניות: "המורדים בגטאות היו ממש כמו הלוחמים במשטרת שדרות". ניתן לפתוח את העיסוק באמירה שהשנה נעסוק בעולמות תוכן שעשויים להוות השראה להתמודדות עם כל מיני קשיים שהחברה הישראלית מתמודדת איתם היום, אחרי מאורעות ה-7 באוקטובר. משם, צוללים לעולם התוכן מבלי לייצר השוואות. בסוף השיעור, אפשר לשאול: מה יכולה לקחת החברה הישראלית היום ממה שלמדנו פה? מה אתם יכולים לקחת באופן אישי? השומר הצעיר

המונח "שואה" נוכח בימים אלו בשיח הציבורי בעקבות אירועי 7 אוקטובר. חלק ניכר מהשיח מתמקד בסוגיית ההשוואה שבין שני המאורעות. בתודעה הציבורית כבר התקבעו קווי הדמיון, והמונח "נאצים" הפך, בהקשר הזה, למטבע לשון שכיחה כאפיון מחבלי חמאס ברצועת עזה ומחוצה לה.

אפשר בהחלט להבין את תשתיות העומק המונחות ביסוד ההשוואה ובכלל בבסיס המאמץ לחבר את האסון הגדול ביותר שנעשה לעם היהודי במאה העשרים, למציאות הנוראה שאנו אזרחי מדינת ישראל חווים בחודשים האחרונים.

האלימות הברוטאלית, חוסר האונים, היקף הרצחנות, ההבנה שהמקום שבו אנו חיים נמצא באיום תמידי וכי אנו מוקפים באירגונים שתפיסתם האידאולוגית מבקשת בהשמדתנו – כולם זורקים אותנו אחורה בזמן הזיכרון ההיסטורי לפרק הזמן של השואה שלנו.

יש שיאמרו: מדוע עלינו בתקופה זו, להוסיף קושי בקרב ילדינו ולעורר במציאות הנוכחית את השדים והפחדים דרך סיפורי ומאורעות השואה?

גישה זו מובנת ועוגנת על הצורך לגונן על ילדנו היקרים מכל, אך גם מתחמקת מהעבודה שגם את ה-7 באוקטובר נתחיל לציון בלוח הזכרון השנתי-לאומי, כאירוע טרגי, רב משמעויות ומכונן שגם לו נידרש לשאול נוקבות של מה ואיך נזכור אותו.

"עם שאינו זוכר את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל" גרס יגאל אלון וחייד את מחויבותנו לזיכרון השואה והגבורה הדוהה במרוצת השנים.

האתגר הגדול שלנו כעת הוא להגדיר מחדש את הקונצפט החינוכי הנגזר מלימודי השואה והגבורה להדהד בו מחדש את המסרים, התובנות והמסקנות של אותו אירוע היסטורי, מתוך ההקשר העכשווי של אירועי 7 באוקטובר, מבלי ליפול לדיון אינטלקטואלי בשאלת הסימטריה.

כתב על אתגר זה הפילוסוף והרב היהודי אמיל פאקנהיים:

"השואה היא אימה גדולה וחשכה גדולה. השבר מוחלט. לא ניתן לשמוע עוד את הקול המצווה מסיני.

אשוויץ מסתיר גם את הר סיני. שום קול לא נשמע מאשוויץ. בתודעה היהודית אשוויץ הוא חור שחור

הבולע את אנרגיות החיים היהודיות.

אבל ניתן לפגוש במעשיהם של בני אדם בזמן השואה – מעשי ההתנגדות המעטים של יהודים ולא-

יהודים המהווים תשתית מעט להמשכיות יהודית במקום שאין בו המשכיות. רק מעשיהם היחידים,

הנדירים, של בני אדם שהתנגדו לגרמנים מהווים את נקודת המשען שתאפשר אולי את בנייתו של עולם

יהודי לאחר השואה."

מורשת
מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

מכון שיטים
ארכיון החגים הקיבוצי

נספח ג'

עבודה עצמית – לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ד

הדברים שמהם אני חושש	הסיבות שבגינן אני מבין שגם השנה חייבים להחזיק את הזיכרון
- מה שקרה בשבעה באוקטובר קרב את תחושת הסכנה לכאן ועכשיו. השואה מפחידה קשה לענות שזה היה "אז" ועכשיו זה טוב". - אני מרגיש מבובל בעצמי. אני לא יודע מה המסר החינוכי שאני צריך להדגיש השנה... - מבחינתי השואה עכשיו היא טריגר אחד גדול למאורעות השבעה באוקטובר - אף פעם לא היה לי קל לחנך ביום הזיכרון לשואה והגבורה – ועכשיו עוד יותר קשה לי - יש בכתה/בשכבה תלמידים שקשורים למעגל האובדן והשכול אני לא יודע מה זה יעשה להם - מה אני אעשה בכתה אם יעלו השוואות? אני בעצמי לא תמיד יודע להפריד ולהבדיל בין האירועים. 	- השואה היא חלק מרצף הזיכרון הסטורי שלנו כעם ואומה, בטח בימים אלה אנחנו מחויבים להמשיך ולשאת אותו - אין לי ולנו פריבילגיה בטח בשנה כזו להתעלם מקיום היום ולהתאים ברגישות למציאות ימים אלה - זיכרון השואה מתעצב לאורך השנים, יש לי אחריות להתבונן גם עכשיו, בהווה וללמוד
דברים שכדאי להימנע מהם השנה	תכנים שאלות ונוספים שאפשר להאיר במיוחד השנה
- לא צריך להביא השנה עדויות קשות מהתופת של אושוויץ ומחנות ההשמדה. עולם זיכרון השואה מאפשר לנו מגוון תכני רחב דיו שאפשר להעמיק בו ביום הזה, והוא לא פחות חשוב או מעניין - לא לחמוק משאלות – אם תלמידים ותלמידות אפילו בגיל צעיר שואלים חשוב לענות באופן קצר ומותאם. יותר בעייתי שהם "ישלימו" לעצמם את המציאות והתשובה. - תלמידה שלא רוצה לא חייבת – בשונה מאיתנו כמחנכים שעליהם מוטלת אחריות להתמודד, שווה השנה לקבל בהבנה תלמיד או תלמידה שייבחרו להגיד "שגדול עליהם". אין צורך להתעקש על הנוכחות בטקס או המענה לשאלה בדיון. 	- יש הרבה השראה מסיפור השואה על התמודדות בזמנים קשים - מאיר תוכן שבדרך כלל לא פנויים אליו: תנועות נוער, כוחה של קהילה, חסידי אומות עולם והצלה

המשרד
מרכז הדרכה תנועת דרור ישראל

מורשת
מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

מכון שיטים
ארכיון החגים הקיבוצי

נספח ד'
דפי דומינו

--	--

--	--